

dr.sc. Marino Manin
dr.sc. Milan Radošević
Andrej Bader mag.hist.

KULTURNI KRUG

Veliki broj znamenitih i zaslužnih ljudi s tako malog područja već na prvi pogled izaziva divljenje

U ovom ćemo poglavlju prikazati životopise i djela šesnaest znamenitih ljudi s područja općine Medulin, koji su svojim profesionalnim radom i javnim angažmanom, ne samo pronijeli glas o svom rodnom mjestu i zavičaju, nego su svojim doprinosom obilježili i unaprijedili područja kojima su se bavili i tako obogatili hrvatski kulturni život. Podatak o tolikom broju znamenitih i zaslužnih ljudi s tako malog područja već na prvi pogled izaziva divljenje i upućuje na neke posebnosti, odnosno izvanredne okolnosti, koje su posebno pogodovale njihovom izbijanju u prvi plan tijekom relativno kratkog razdoblja od svega četiri ili pet desetljeća duboke društvene tranzicije: od razdoblja nacionalne integracije ili narodne borbe neposredno pred Prvi svjetski rat – kada su počeli javno djelovati najstariji – do nastupanja društva dobrobiti nakon Drugog svjetskog rata, u kojem se afirmiralo potrošaštvo kao životni stil, a kada su iznikli i stupili na javnu scenu najmlađi pripadnici ove skupine.

Mario Rosanda

Radi se o – za život, obrazovanje, rad i napose javno istupanje – iznimno teškom i opasnom vremenu, obilježenom dvama ratovima svjetskih razmjera (1914.-1918. i 1940./1941.-1945.), evakuacijom i internacijom civilnog pučanstva (1915.-1918.), poratnim diskriminacijama i progonima prema nacionalnom i ideološkom načelu. Možda su upravo te nepravde, okrutnosti i patnje bile povod i poticaj ovim našim znamenitim osobama iz naselja na području općine Medulin za zatumljavanje inače blagog i prilagodljivog istarskog duha, te za odigravanje svoje životne «role» pod svjetlima povijesti.

Zacijelo postoje i neki preduvjeti koji su pogodovali i prouzročili takav fenomen. Jedan od njih je svakako povoljan geografski smještaj općine Medulin. Tu mislimo prije svega na blizinu grada Pule, i to ne na njezino vojno-pomorsko značenje, nego na činjenicu da je ona u drugoj polovici XIX. stoljeća izrasla u vrlo moderan veliki grad, koji je između ostalog predstavljao Medulincima i stanovnicima okolnih naselja tržište za plasiranje radne snage, ali i tržišnih viškova. Međutim, tom intenzivnom komunikacijom dolazili su u doticaj u realnom vremenu i sa svim svjetskim tehnološkim, kulturnim i civilizacijskim dosezima.

*Veliki broj
znamenitih i
zaslužnih ljudi
s tako malog
područja već
na prvi pogled
izaziva divljenje*

(Iz zbirke Marija Rosande)

Drugu značajnu sastavnicu od posebne važnosti za društvenu dinamiku – koja je zadesila Medulince u dijelu XX. stoljeća tijekom kojeg su članovi medulinskog kulturnog kruga stupili pred javnost – predstavljao je hrvatski nacionalno-integracijski proces. Naime, za razliku od obližnje Pule, gdje je u jeziku, kulturi i širem društvenom životu grada prevladavao talijanski karakter, odnosno u vojnim i višim činovničkim krugovima onaj njemački, u Medulinu, Premanturi, Pomeru, Banjolama i drugim naseljima su, na prevladavajuću hrvatsku etničku osnovicu, pravodobno, tj. tijekom druge polovice XIX. i na početku XX. stoljeća, odnosno u vrijeme nacionalno-integracijskih procesa u Istri, zaživjele nacionalno obojene institucije. Postojale su hrvatske čitaonice u Vinkuranu, Medulinu, Pomeru i Premanturi. To je područje bilo premreženo hrvatskim školama, te uspostavom talijanske okupacijske vlasti već tijekom prvih mjeseci nakon Prvog svjetskog rata dolazi do izražaja antagonizam novih vlasti u odnosu na djelovanje hrvatskih učitelja. I na kraju, ali ne manje važno, po južnoj je Istri (između ostalog u Ližnjanu i Medulinu) službovao don Luka Kirac, koji se bavio proučavanjem glagoljice u Istri i nazočnosti Hrvata na tom prostoru kroz povijest, te koji je kao domaći sin, svećenik i intelektualac morao imati izniman utjecaj na svoje sumještane.

Sve je to utjecalo na emigriranje u Zagreb većeg dijela skupine tih znamenitih ljudi s područja općine Medulin (onih koji su bili u školskoj ili mladenačkoj dobi), na profesionalni i društveni angažman u prilog svog zavičaja, te na uključivanje u NOP, kao i na

prednjačenje u poratnoj obnovi i reorganizaciji Istre. Pored činjenice što su ti ljudi svojim djelovanjem zadužili svoje rodno mjesto, zavičaj, pa i domovinu, njihovi životopisi mogu nam poslužiti kao primjeri altruizma i humanizma.

Albino Crnobori, pravnik i publicist, rođen je 1. ožujka 1941. u Premanturi. Osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u Puli, a diplomirao na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1975.

Od 1964. zaposlen je u Radio-stanici Pula kao novinar i direktor (1979.) a u ondašnjoj Skupštini općine Pula kao predsjednik i tajnik Fonda za unapređivanje kulturnih djelatnosti i Zajednice za kulturu (1969.-1972.), kao tajnik u Općinskoj konferenciji SSRNH (1973.-1979.) i u Višoj ekonomskoj školi kao direktor i tajnik (1983.-1985.). Godine 1985. preselio se u Zagreb, gdje je radio od 1986. do 1988. kao rukovoditelj Radne zajednice Kulturno-prosvjetnog sabora Hrvatske (danas: Hrvatski sabor kulture, krovna organizacija kulturno amaterskih saveza udruga) i tajnik Instituta za javne financije (1990.), a od 1993. do konca 2010. kao savjetnik potpredsjednika u Vladi Republike Hrvatske te u Hrvatskom saboru kao savjetnik potpredsjednika, te savjetnik i tajnik Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu.

Bio je među osnivačima Pododbora Matice hrvatske u Puli (1964.) i član uredništva časopisa *Istarski mozaik*, te glavni tajnik Čakavskog sabora (1975.-1978.) i član uredništva edicije *Istra kroz stoljeća* Čakavskog sabora, a obnašao je i političke funkcije u društveno-političkim organizacijama,

(Iz zbirke Marija Rosande)

te upravnim i samoupravnim tijelima u kulturi (ustanovama i fondovima, odnosno u ondašnjim samoupravnim interesnim zajednicama u Puli i Zagrebu) tijekom 70-ih i 80-ih godina. U tom razdoblju bio je osam godina član muzejskog savjeta Hrvatske.

Bio je član Literarnog kluba «Istarski borac» od 1954. godine, a časopis *Klub «Istarski borac»* objavio je njegovu zbirku proznih crtica pod naslovom *Losture* (1957.), u kojima, pored ostaloga, opisuje dječje dogodovštine na nekim danas poznatim lokalitetima rta Kamenjaka. Objavljivao je prozne i publicističke radove u časopisima *Istarski mozaik*, *Istra*, *Dometi*, u godišnjaku-kalendaru *Jurina i Franina* i časopisu *Nova Istra*. Nadalje, objavio je samostalne naslove *Protiv kulturnih feuda* (1981.) i knjigu esejističkih, publicističko-književnih, autobiografskih zapisa *Pedeset pulastru: o naravi i sudbinama Istrana* (2006.), koji također posjeduju zavičajnu crtu. Bavio se toponomastikom za područje Premanture i drugim kulturno-povijesnim zavičajnim fenomenima. (MM)

(Iz zbirke Sonje Crnobori-Žerjav)

Tone Crnobori, pedagog i publicist, rođen 24. rujna 1917. u Banjolama. Gimnaziju je pohađao u Puli i Zadru, te je 1936. završio talijansku Učiteljsku školu u Zadru, zatim Višu pedagošku školu u Zagrebu 1956., a 1966. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je talijanistiku, latinski jezik i književnost.

Kao učitelj službovao je u Krapanu kod Labina (1937.), zatim u Svetoj Katarini kod Plomina i u Belom na Cresu. Odlazi na odsluženje vojnog roka u talijansku vojsku, a nakon kapitulacije Italije, priključuje se NOP-u u južnoj Istri. Bio je učitelj u Banjolama i prosvjetni referent pri Kotarskom NOO-u u Žminju, zatim nakon rata tumač i prevoditelj za talijanski jezik u Oblasnom NOO-u za Istru (1945.-1946.), pa učitelj u hrvatskoj osnovnoj školi u Podlabinu i u Medegiji (1946.-1949.), kao i školski inspektor za

talijanske osnovne škole na Bujštini (1949.-1953.), te upravitelj osnovne škole s talijanskim nastavnim jezikom u Umagu (1953.-1956.). Nakon toga, obnašao je dužnost inspektora za opće obrazovanje za škole s hrvatskim i talijanskim nastavnim jezikom u Puli (1956./1957.), pa dužnost načelnika Sekretarijata za prosvjetu i kulturu NO kotara Pula (1957.-1959.), te direktora Zavoda za školstvo u Puli (1959.-1963.), dok je kasnije bio načelnik Odjela za prosvjetu i kulturu i, do umirovljenja 1977. godine, direktor Centra za obrazovanje i kulturu Skupštine općine Pula.

Od 60-ih godina na ovamo Tone Crnobori se kontinuirano bavi publicističkom i prevoditeljskom djelatnošću. Prvenstveno se zanimao za razvoj obrazovnog sustava u Istri (organizaciju obrazovanja u Istri tijekom Drugog svjetskog rata, razvitka školstva u Peroju itd.), ali bavio se i poviješću socijalne borbe i napose radničkim pokretom u Puli i južnoj Istri, te objavljuje svoje tekstove u gotovo svim znanstveno-popularnim časopisima, koji su se bavili Istrom tijekom proteklih pola stoljeća. Napisao je knjigu *Borbena Pula: prilog građi za povijest radničkog pokreta i NOB do rujna 1943.* (1972.), a s talijanskog je preveo knjigu Giacoma Scottija i Luciana Giuricina, *Crvena zvijezda na kapi nam sja: borbeni put talijanskog bataljona «Pino Budicin» i Talijana Istre i Rijeke u Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije* (1979.). Tone Crnobori dobitnik je nagrade «Dr. Mijo Mirković» (1970.) i godišnje Nagrade «Ivan Filipović» (1980.). Tone Crnobori preminuo je 28. ožujka 2013. godine. (MM)

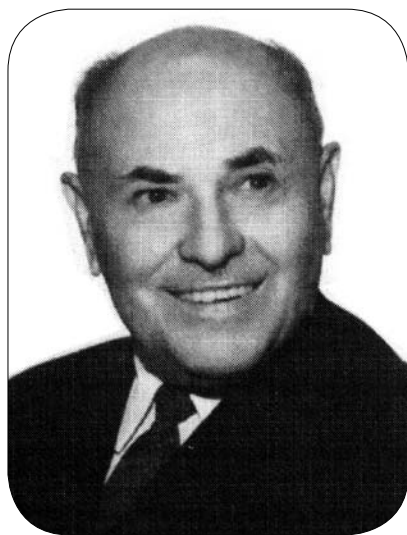

Blaž Cukon, profesor književnosti i publicist, rođen 5. kolovoza 1905. u Medulinu. Nakon uključenja Italije u Prvi svjetski rat na strani sila Antante, evakuiran je iz rodnog kraja i boravio je nekoliko godina u mjestu Hradec nad Svitavom u Češkoj, gdje je završio pučku školu, a gimnazijsko je obrazovanje započeo stjecati na Hrvatskoj gimnaziji u Pazinu, a

nakon što su talijansko vojno-okupacijske vlasti odugovlačile i odbile ponovo otvoriti tu gimnaziju, kao i većina njezinih đaka, nastavlja školovanje u Karlovcu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je 1934. godine.

Tijekom međuratnog razdoblja svoje je priloge objavljivao u istarskom emigrantskom listu *Istra*. Jedan je od suautora monografije *Nezaboravna naša Istra* (1932.). Službovao je kao srednjoškolski profesor u Krku, Koprivnici i Zemunu, a vratio se u Pulu 1945. Zbog uspostave anglo-američke uprave, bio je spriječen u djelovanju, pa je u Opatiji organizirao tečaj za hrvatske pomoćne učitelje u Istri, a zatim je bio profesor književnosti u gimnaziji u Puli.

Blaž Cukon obolio je na kružnom putovanju Sredozemljem, te je 29. srpnja 1961. preminuo u Latakiji u Siriji. (MM)

Josip Demarin, pedagog i prevoditelj, rođen je 16. siječnja 1895. u Medulinu. Učiteljsku školu pohađao je u Kastvu i Arbanasima kraj Zadra (1909.-1913.). Kao učitelj službovao je u hrvatskim školama u Medulinu i Hreljićima pored Barbana (1913.-1915.). U sklopu medulinskog Sokola Josip Demarin osnovao je 1913. muški pjevački zbor a

1914. postaje tajnik društva te voditelj limene glazbe. Nakon izbijanja Prvog svjetskog rata, uhitile su ga austrijske vlasti i zatočile u Ljubljani, te je u zatvorskoj ćeliji izdržavao kaznu zajedno s Ivanom Cankarom. Godine 1915. mobiliziran je i upućen na istočno bojište gdje je 1916. dospio u rusko zarobljeništvo. Uključio se u jugoslavenske dobrovoljačke jedinice, pa u Crvenu armiju, te je bio predavač na tečajevima za zapovjednike u Moskvi. Godine 1921. vratio se u Istru i službovao kao učitelj u Vodicama na Čićariji (1922.-1926.), kada je zbog pritiska fašističkih vlasti emigrirao u Kraljevinu SHS. U Zagrebu je završio četverogodišnji studij na Višoj učiteljskoj školi, te se zaposlio kao

profesor na Učiteljskoj školi u Mariboru (1930.-1932.) i u Učiteljskoj školi u Zagrebu (1932.-1941.). No, malim je Istranima ostao najpoznatiji kao ravnatelj Istarskog dačkog internata u Zagrebu. Predavao je metodiku na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu (1941.-1945.) i u Splitu (1945.-1947.), te opet u Zagrebu (1947.-1950.), kada je umirovljen, ali sve do 1965. nastavio je honorarno surađivati s Višom pedagoškom školom, odnosno Pedagoškom akademijom u Zagrebu.

Od 1929. bio je dopisni, odnosno od 1934. redoviti član Hrvatskog pedagoško-književnog zbora u Zagrebu, te je bio dugogodišnji član njegovog Upravnog odbora, a i njegov predsjednik (1941.-1944.). Godine 1974. proglašen je njegovim počasnim članom.

O pedagoškoj problematici započeo je pisati već kao maturant učiteljske škole u pulskoj *Narodnoj prosvjeti* 1913., a od pred kraj 20-ih godina kontinuirano se bavio pisanjem pedagoških rasprava, recenzija i drugim priložima iz područja pedagogije, te je objavljivao u svim najvažnijim hrvatskim pedagoškim časopisima i listovima: *Napredak*, *Građanska škola*, *Novi čovjek*, *Suvremena škola*, *Glasilu Jugoslavenskog profesorskog društva*, *Nastavni vjesnik*, *Nova prosvjeta*, *Pedagoški rad*, *Školske novine*, *Pedagoška stvarnost*, *Sveučilišni vjesnik*, itd. Objavljivao je u časopisima i listovima od zavičajne važnosti: *Riječka revija*, *Glas Istre*, *Jadranski zbornik*, *Istra* i *Jurina* i *Franina*.

Posebno se bavio nastavom hrvatskog jezika i književnosti, te nastavom povijesti. Napisao je knjigu *Nastava povijesti u osnovnoj školi* (1961.), koja je prevedena i na slovenski jezik (1964.). Prevodio je pedagošku literaturu s ruskog i slovenskog jezika, a bio je i u uredništvu pedagoškog časopisa *Napredak* (1934.-1944.) i *Pedagogijskog leksikona* (1939.). Nagradu «Ivan Filipović» za životno djelo dobio je 1969. godine.

Josip Demarin umro je 15. listopada 1981. u Rijeci. (MM)

Mate Demarin, pedagog, rođen je 15. rujna 1899. u Medulinu. Osnovnu školu, kao i njegov stariji brat Josip, pohađao je u rodnom Medulinu. U Arbanasima kraj Zadra 1914. upisuje se u Učiteljsku školu. Njegovo je školovanje za vrijeme Prvog svjetskog rata bilo nekoliko puta prekidano; prvi put 1915. kada je ulaskom Italije u rat proveo potresne godine izbjeglištva u Mađarskoj, ruralnim krajevima

(Iz zbirke Foške Rajković)

Austrije i logoru Gmünd. U siječnju 1916. nastavlja u Češkoj, u slavenskoj sredini, učiteljsku školu i savladava češki jezik. No, ratne godine nisu mimoišle ni njega, mobiliziran je i poslan na pripremni časnički tečaj u Graz, a zatim u Beč i na frontu u Tirol, blizu Bolzana. Nakon rata upisuje Učiteljsku školu u Kastvu, gdje i maturira 1919. godine.

Kao mladi učitelj, počinje raditi u Istri. U nepunih pet godina, talijanske su ga vlasti premještale četiri puta. Mate Demarin pripada onima koji postojano vode borbu neograničenom nepomirljivošću s okupacijom Istre i s fašizmom. Zbog takvog svog ponašanja u obrani materinjeg jezika u školi, neprestano su ga proganjale talijanske vlasti te je na kraju školske godine 1923./24., otpušten iz službe. Zbog opasnosti da živi u Istri odlazi u Kraljevinu SHS. U Zagrebu studira na Višoj pedagoškoj školi pedagošku grupu predmeta (1924.-1928.), a zatim i filološku grupu predmeta na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1945.-1949.). Pri istome je fakultetu 1965. doktorirao s disertacijom *Hrvatsko školstvo u Istri u doba denacionalizacije i otpora naroda za njegovo očuvanje (1918.-1943.)*.

Kao učitelj službovao je na Labinštini, u Drenju i u Diminićima (Sv. Lovreč), te u Gračiću i, na kraju, u Smoljancima nedaleko Svetvinčenta. Bio je profesor učiteljske škole u Kastvu (1928./1929.) i u Gospiću (1929.-1940.). Zatim je u Prosvjetnom odjelu Banovine Hrvatske u Zagrebu bio referent za učiteljske škole (1940./1941.), te profesor pedagogije, psihologije i talijanskog jezika na Hrvatskom državnom konzervatoriju (1941.-1945.). Nakon Drugog svjetskog rata bio je profesor Učiteljske škole u Zagrebu (1945.-1961.), zatim Pedagoške akademije u Čakovcu (1961.-1963.), dok je kasnije predavao na Pedagoškoj akademiji u Petrinji (1963.-1973.), gdje je bio honorarno angažiran i nakon umirovljenja.

Ranih 20-ih godina XX. stoljeća počeo je surađivati s hrvatskim listovima u Istri, u kojima je pisao o položaju Hrvata pod talijanskom upravom, a i o položaju učitelja, te o pedagoškim problemima s kojima se susretao kroz školsku praksu. Bio je najprije dopisni član (od 1929.), a zatim i redoviti član (od 1931.) Hrvatskog pedagoško-književnog zbora. Različite članke i rasprave iz područja pedagogije počeo je objavljivati pred kraj 20-ih godina u časopisu Hrvatskog pedagoško-književnog zbora *Napredak*, a objavljivao je i u časopisima: *Suvremena škola*, *Narodna prosvjeta*, *Građanska škola*, *Učitelj* itd. Nakon rata objavljivao je u *Pedagoškom radu*, *Školskim novinama*, *Pogledima i iskustvima*, *Roditeljima i školi* i drugima, a od zavičajnih časopisa s kojima je surađivao izdajamo: *Istarski mozaik* i *Istru*.

U svom je pedagoškom radu Mate Demarin bio inspiriran naukom braće Radić. Dok je bio zaposlen u Gospiću, u organizaciji Hrvatske seljačke sloge deset je godina vodio akciju za suzbijanje nepismenosti na području Like. Njegovi tekstovi o radnoj školi 30-ih godina odražavaju Demarinovu erudiciju, široko opće obrazovanje i naglašenu socijalnu osjetljivost. U svojoj prvoj knjizi *Idejne komponente radne škole* (1936.) on navodi «U interregnumu duha, orgije egoizma i stožerstvo egocentrizma zaposjeli su prve linije. Socijalnost i altruizam samo su blještave etikete na praznim flašama. A svijest i srce smješteni su u njihovoj doljnoj izvanjskoj praznini». On je vjerovao u pedagoški humanizam, odnosno u realni idealizam, koji bi trebao biti «odgovor i ustuk surovoj mašinizaciji života».

Glavninu njegovog opusa sačinjava 10-ak knjiga, a pored onih s pedagoškom tematikom, značajni su i naslovi posvećeni razvoju školstva u Istri i napose sudbini ovdašnjih hrvatskih škola za vrijeme talijanske uprave: *Hrvatsko školstvo u Istri između dva svjetska rata* (1972.) i *Hrvatsko školstvo u Istri: pregled razvoja 1818.-1918.* (1978.). Mate Demarin dobio je 1970. nagradu «Ivan Filipović» za životno djelo. Preminuo je 25. kolovoza 1992. u Zagrebu. Po svom uglednom sumještanimu Osnovna škola Medulin preimenovana je 1999. godine u Osnovnu školu dr. Mate Demarin. Od 2000. godine organiziraju se međunarodni znanstveni i stručni skupovi o humanističkom pristupu u predškolskom i školskom odgoju i obrazovanju, poznati pod nazivom «Dani Mate Demarina». (MM)

Vesna Girardi-Jurkić, arheologinja, muzealka i političarka, rođena u Zagrebu 15. siječnja 1944. Gimnaziju je završila 1962. u Puli, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1968. diplomirala je arheologiju i engleski jezik. Već samim odabirom diplomskog rada *Portreti sa sepulkralnih spomenika*

Arheološkog muzeja Istre u Puli, životno se vezala uz Arheološki muzej u kojem je provela 23 plodonosne, znanstvene godine. Stručni ispit za kustosa polaže 1970. u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. U svrhu stručnog usavršavanja iz klasične arheologije Vesna Girardi-Jurkić boravila je 1971. šest mjeseci na Francuskoj arheološkoj školi u Ateni, 1972. na specijalizaciji je u Arheološkom institutu u Ravenni, 1973. usavršava se na području klasične arheologije u Tarantu, 1974. na području klasične arheologije u Akvileji. 1975. na Francuskoj arheološkoj školi u Rimu. Od 2. studenog 1974. godine radi kao kustos u Odjelu za antičku arheologiju muzeja. Zaštitno-istraživačke projekte vodi od 1975. godine, stoga treba istaknuti: Zaštitno iskapanje dijela rimskih prometnica u Puli, sistematsko iskapanje rimske gradske insule u Puli, iskapanje i konzerviranje rimskog gospodarskog kompleksa u Červar Portu kod Poreča. Iskapanje i konzervacija dijela foruma i rimskih hramova u Nezakciju, istraživanje antičkog objekta na rimskom forumu u Puli, iskapanje dijela triju rimskih nekropola: Pula, Buzet, Medulin, iskapanje i istraživanje dijela malog rimskog kazališta u Puli, otkrivanje i konzervacija ranokršćanskog mozaika u Puli, iskapanje i istraživanje dijela rimskog amfiteatra u Puli. Ravnateljicom Arheološkog muzeja Istre imenovana je 1979., te na tom mjestu ostaje tijekom tri uzastopna mandata do 1991. godine. Godine 1981. vodi istraživanje i konzervaciju stepeništa malog rimskog kazališta sa

cisternom u Puli u okviru projekta *«Revitalizacija antičkih kazališta na tlu Jugoslavije»*. Godina 1984. u znak je istraživanja, konzervacije i prezentacije dijela rimskog amfiteatra. Zatim slijedi 1985. godine istraživanje i konzervacija dijela rimske vile rustike u Pomeru i istraživanje antičko/kasnoantičke nekropole na Marsovom polju. Godine 1987. provodi se projekt istraživanja, valorizacije i prezentacije dijela rimskih objekata na jugoistočnom uglu foruma u Puli, tzv. Agripinina kuća, u suradnji s odjelom za graditeljsko naslijeđe zavoda za prostorno planiranje grada Pule. U dvadeset i tri godine rada na polju arheologije i muzeologije u Arheološkom muzeju Istre u Puli (1969.-1991.) publicirala je preko stotinjak znanstvenih i stručnih radova, više članaka, prikaza i recenzija. Radovi se uglavnom mogu grupirati u četiri osnovne skupine: znanstveni članci iz područja antičke (rimske) plastike, radovi posvećeni istraživanju antičkih kultova, priopćenja tematski vezana za istraživanja rimske arhitekture (urbane ili one gospodarsko-ladanjske), članci sadržajno temeljeni uz muzejsko-zaštitno-pedagošku problematiku. Na poziv ministra Dr. Vlatka Pavletića 27. veljače 1991. mr. sc. Vesna Girardi-Jurkić imenovana je pomoćnicom ministra Ministarstva prosvjete i kulture Republike Hrvatske u Zagrebu u resoru zaštite kulturne i spomeničke baštine. Dužnost ministrice tog ministarstva obnaša od 1992. do 1994. kada je imenovana prvom veleposlanicom RH pri UNESCO-u u Parizu. Godine 1994. utemeljen je Arheološki istraživački centar Medulin-Brijuni. Utemeljiteljica je i glavna urednica časopisa *Histria antiqua*. Općina Medulin je znala prepoznati izniman rad dr. Girardi te je ona postala počasnom građankom općine 1998. Na Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih poslova RH u Zagrebu predavala je od 1996. do 2000. Dobitnica je više domaćih i inozemnih nagrada, odličja i priznanja. Dr. Girardi-Jurkić voljela je Medulin, i kao trajnu znanstveno-arheološku inspiraciju i kao rodnu grudu svojih predaka i svoje majke Marije Lorencin (Ilijove). Ova ponosna Medulinka nikada se nije mirila s prosječnim i uvijek je davala najviše na znanstvenom, društvenom i kulturnom planu. Preminula je u Puli 25. kolovoza 2012. godine. (AB)

Marijan Grakalić, publicist i pjesnik, rođen je u istarskoj emigrantskoj obitelji 30. kolovoza 1931. u Zagrebu. Maturirao je 1953. također u Zagrebu.

Bavio se novinarstvom, bio je glavni i odgovorni urednik *Samoborskih novina* (1955.) i *Požeškog lista* (1956.-1957.), dopisnik *Glasa Slavonije* iz Požege (1958.-1961.), te istovremeno i suradnik Radio-Zagreba iz Požege (1958.-1961.), i iz Pule (1961.-1967.), zatim urednik u *Vjesniku* (1968.-1971.) i u *Radničkim novinama* (1977.-1988.) u Zagrebu. U Puli je pokrenuo i obnašao dužnost glavnog i odgovornog urednika *Istarskog mozaika* (1963.-1966.).

Uredio je niz knjiga i zbornika, a surađivao je s više novina i časopisa: *Vjesnik*, *Nedjelja*, *Glas Istre*, *Vjesnik Povijesnog arhiva u Rijeci*, *Iseljenički kalendar*, *Hrvatski iseljenički zbornik* itd., a bavio se temama iz područja heraldike Istre, pisao je o heraldičaru Carlu Baxi, te hrvatskim grbovima, kao i o znamenitim Istranima (npr. o Toni Perušku i Anti Dukiću). Od njegovih knjiga izdvajamo: *Hrvatski grb: grbovi hrvatskih zemalja* (1990.), a objavljivao je i zbirke poezije: *Lirika nad Samoborom* (1955.) i *Miris moga kraja* (1956.). Zajedno s Milanom Osmakom uredio je i priredio za tisak antologiju hrvatske poezije o moru *Mare nostrum* (1971.).

Marijan Grakalić preminuo je 21. travnja 1997. godine, u Samoboru. (MM)

Ante Iveša, političar, rođen u Premanturi 3. veljače 1894. godine. Hrvatsku klasičnu gimnaziju završio je 1914. u Pazinu. Nakon početka Prvog svjetskog rata stupio je u časničku školu u Gorici i kao kadet u Galiciji, gdje je u ljeto 1915. godine pao u rusko zarobljeništvo. Stupio je 1916. u I. srpsku dobrovoljačku diviziju, no napustio ju je nezadovoljan ponašanjem srbijanskih časnika prema vojnicima iz Austro-Ugarske. Služio je 1917. u ruskoj vojsci. Priklonio se boljševicima i u Moskvi pohadao tečaj za časnike Crvene armije, te se u njenim redovima borio u građanskom ratu 1918.-1921. Vratio se u Istru u rujnu 1921. te je potkraj godine imenovan tajnikom Istarskog pododbora Političkog društva «Edinost» u Trstu i ostao na toj dužnosti do 1929. Pripadao je liberalnoj skupini oko tjednika *Istarska riječ*. Fašistička vlast uhitila ga je sa skupinom tršćanskih Hrvata i Slovenaca u listopadu

1929. pod optužbom za protuzakonito djelovanje u zabranjenom društvu *Đačka matica* i špijunažu te je 1930. osuđen na pet godina zatvora. Amnestiran je i prognan u Jugoslaviju 1933., nastanio se u Zagrebu, gdje je od 1934. namještenik u Školi narodnog zdravlja. Objavljivao je članke o položaju istarskih Hrvata pod talijanskom vlašću u *Malom Istraninu* (1934.-36.), *Sokolu na Jadranu* (1935.). U proljeće 1941. uhitili su ga Nijemci i internirali u Graz, potom u Berlin. Nakon povratka u Zagreb u veljači 1942. radio je do umirovljenja 1956. u Centralnom higijenskom zavodu Hrvatske (danas Hrvatski zavod za javno zdravstvo). Suradivao je pri traženju i obrađivanju dokumenata o fašističkim zločinima i stanju Hrvata i Slovenaca u Istri i Trstu za potrebe razgraničenja s Italijom. Umro je u Zagrebu 21. siječnja 1975. (AB)

Kazimir Lazarić, znanstvenik i gospodarstvenik, rođen je 17. lipnja 1931. godine u Medulinu. Srednju ekonomsku školu završio je 1958. godine u Puli, a kasnije odlazi na Fakultet za vanjsku trgovinu u Zagrebu na kojem je diplomirao 1978. godine. Tijekom duge i plodne karijere obnašao je dužnosti tajnika, komercijalnog, financijskog te generalnog direktora u više poduzeća iz domene industrije, prometa, turizma i trgovine. Počeo je u «Uljaniku», ali ostavio je trag i u pulskom «Autosaobraćaju», poduzećima za ulov i preradu ribe «Istri» i «Mirni», potom Ugostiteljskom poduzeću «Veruda», Turističkom poduzeću «Medulinska rivijera», «Buje eksportu» te u nadaleko poznatom bujskom «Digitronu». Usporedno se predano bavio znanstvenim i istraživačkim radom. Nakon obrane doktorske disertacije 1982., posvećene polju financija, započinje raditi na Fakultetu ekonomije i turizma «Dr. Mijo Mirković» gdje predaje kolegije Poslovne financije, Revizija i Ekonomska analiza. Od 1991. do 1993. obnašao je dužnost dekana Fakulteta čime je dao veliki doprinos njegovu razvoju. Objavio je šezdesetak stručnih i znanstvenih članaka i rasprava u brojnim stručnim publikacijama u Hrvatskoj i Italiji te tri knjige - *Amortizacija i reprodukcija* (1983.), *Računovodstvo industrijskih organizacija* (1989.) i *Metode poslovnih financija* (1990.). Bio je glavnim urednikom časopisa *Gospodarstvo Istre* čime je znanstveno oplemenio i usmjerio ediciju. Koliko je bio

predan znanstvenim i stručnim projektima, važnim u razvoju istarskog visokog školstva i gospodarstva, svjedoči i to da je i teško bolestan do zadnjih trenutaka nastavio pomagati i davati kolegama naputke što bi se još moglo učiniti. Prof. dr. Kazimir Lazarić preminuo je 22. svibnja 1995. u Puli. (MR)

Ive Mihovilović, poznat i pod pseudonimom *Spectator*, novinar i publicist, rođen je 21. rujna 1905. u Premanturi. Ratne godine provodi s obitelji u Bakru. Nakon povratka u rodni kraj i prvih novinarskih pokušaja koje čini zajedno s prijateljem Tonom Peruškom 1921. godine, školuje se neko vrijeme za pomorca u Bakru, a

potom u Istarskom internatu u Karlovcu završava trgovačku školu. Učiteljsku školu pohađa u Šibeniku gdje radi kao trgovački pisar, a kraće vrijeme zadržao se u Kozarcu kod Prijedora gdje je radio kao činovnik u državnom poduzeću. Godine 1924. odlazi u Trst gdje će afirmirati vještinu pera, prvo kao urednik tjednika *Istarske riječi*, zatim i časopisa *Mladi Istranin*, *Narodni gospodar*, *Naš glas* te lista za žene *Vez*. Najviše njegovih napisa pripadati će domeni vanjske politike, kojoj će se tijekom duge karijere najviše posvetiti. Fašistička vlast ukinula je 1929. i posljednje hrvatske i slovenske tiskovine, a pred mogućim sudskim procesom i robijom Mihovilović ilegalno bježi u Jugoslaviju gdje radi za više novinskih kuća.

Od prosinca 1931. do veljače 1936. uređivao je u Zagrebu list *Istra*, koji njegovim dolaskom dobiva novi podnaslov *Glasilu Saveza jugoslavenskih emigranata iz Julijske krajine*. Mihovilovićeva urednička pozicija nije bila samo formalne prirode, već je označila novu epohu, novi diskurzivni pravac kojim se list uvelike izmijenio. Od tada je njegova politika otvoreno antifašistička, bez kako je sam zapisao «fatalističkih i sentimentalnih odnošenja prema slobodi Julijske krajine», a u krug suradnika ulaze istarski intelektualci Ante i Matko

Rojnić, Dragovan Šepić, Blaž Cukon, Ante Lorencin i dr. Mihovilović je i vanjsku politiku fašističke Italije promatrao i kritički se prema njoj postavljao, dajući, primjerice, političku podršku Etiopiji u borbi protiv talijanske okupacije i objavljujući tim povodom brošuru. Prepuštajući mjesto glavnog urednika *Istre* Toni Perušku, preuzima uredništvo dnevnika *Novosti*, a 1940. i ravnateljstvo tada najvažnijeg zagrebačkog dnevnika *Novosti* gdje ostaje do početka rata 1941. godine. Uključuje se u NOP, a krajem 1942. sudjeluje u osnivanju i postaje odbornik NOO Istra sa sjedištem u Zagrebu. Dvije godine kasnije završava u ustaškom zatvoru gdje trpi mučenja, a krajem rata samo spletom sretnih okolnosti uspijeva se spasiti. Uslijedila su desetljeća raznovrsne publicističke i uredničke produkcije, počevši od političkih članaka s ciljem dokazivanja jugoslavenskih prava nad spornim poratnim pograničnim područjima s Italijom, kada objavljuje i knjigu *Trst: etnografski i ekonomski prikaz* (1946.), do kasnijih vanjskopolitičkih osvrtu u *Vjesniku u srijedu*, koji je i uređivao, *Večernjem listu* i drugim jugoslavenskim listovima. Potpis *Spectator* kao pseudonim pojaviti će se upravo u *Vjesniku u srijedu*, nastao zbog (pre)velikog broja njegovih tekstova u jednom broju. Gotovo nevjerojatna produktivnost pratila ga je za čitavog novinarskog života. U razdoblju od 1952. do 1958. zaposlen je u Jadranskom institutu JAZU kao znanstveni suradnik. Širina njegovih oštroomnih pogleda i uvijek budnog zanimanja za politička zbivanja u svijetu došla je do izražaja i objavljivanjem knjiga, primjerice *Vatikan i fašizam* (1950.), *Posljednje avanture Benita Mussolinija* (1965.) te *Tko je ubio Kennedyja* (1967.). Godine 1966. od Saveza novinara Jugoslavije prima nagradu za životno djelo, što je bio i službeni dokaz njegove velike popularnosti i čitanosti.

Manje je poznat njegov pjesnički opus koji je za javnost stvarao u mladenačkim danima od 1925. do 1930. godine. Pjesme, njih pedesetak, pisao je standardnim jezikom, na ekavici, ali s tipično čakavskim izrazima i južnoistarskom konstrukcijom rečenice te temama posvećenim tipičnim ruralnim motivima. Ive Mihovilović *Spectator*, posljednje je retke za *Večernji list* napisao u 82. godini. Umro je 15. rujna 1988. u Zagrebu. (MR)

(Iz zbirke Bojane Kirac)

Tone Peruško, prosvjetni, kulturni, društveno-politički i znanstveni djelatnik, rođen je 27. veljače 1905. u Premanturi. Njegovo djetinjstvo i školovanje prekida Prvi svjetski rat i evakuacija civilnog stanovništva južne Istre kada s majkom i braćom 1915. odlazi u prihvatne logore u Austriji. Najteže dane provodi u Gmündu, logoru gladi i

smrti gdje mu u dobi od sedam mjeseci umire najmlađa sestra. Povratkom u Istru 1918. nadanja njegovih roditelja o nastavku školovanja na materinjem jeziku pokazat će se neostvarivima zbog talijanske aneksije Istre i denacionalizacijske politike. Silom prilika uči postolarski zanat, no zanimanje za knjigu ne iščezava pa tako s vršnjakom Ivom Mihovilovićem radi prve novinarske korake i 1921., u doba fašističke represije, hrabro pokreće humoristično-politički list naslova *Trubilo*, koji sami raznose od kuće do kuće u svojem rodnom selu. Slijede ozbiljniji novinarski tekstovi u obliku lokalnih dopisa koje je pod pseudonimima objavljivao u hrvatskim novinama *Pučki prijatelj* te *Istarska riječ*. Zbog satirične crtice «Jurina i Franina» objavljene u potonjem listu drastično su ga ukorili premanturski župnik i mjesni karabinjeri.

Otišao je iz Premanture s prvim valom emigranata. Od 1922. živio je u Kraljevini SHS, školovao se najprije u Zadru, a potom u Šibeniku. Nakon mature 1926. prihvaća prvo učiteljsko mjesto u Dugopolju u Dalmatinskoj zagori, gdje zbog svojega rada biva omiljen. Po njemu je, kao trajna uspomena na njegovu osmogodišnju pristinost, dobio ime lokalitet «Peruškov gaj», borik koji je svojevremeno zasadio zajedno sa svojim učenicima. Zahvaljujući iskazanom pedagoškom talentu upućen je 1933. na studij na Višu pedagošku školu u Zagrebu, gdje potom upisuje i završava studij pedagogije s metodikom na Filozofskom fakultetu. Tijekom 30-ih godina izrazito je aktivan suradnik emigrantskog lista *Istra*, u kojem je od prosinca 1931. do veljače 1936. glavnim urednikom

njegov prijatelj iz djetinjstva Ive Mihovilović. Na tom ga je mjestu naslijedio upravo Peruško koji ga vodi do lipnja 1939. kada mu je zbog previranja u iseljeničkoj organizaciji ono bilo oduzeto. Njegov je doprinos *Istri* i na stručnoj razini i u političkom strukturiranju bio od velike važnosti. Tridesetih godina prošloga stoljeća list je imao napredne ideje, napuštajući stariju retoriku o «sirotici Istri», zalažući se aktivno za internacionalni antifašizam na koji se istarska emigracija imala osloniti u ostvarivanju svojih prava. Taj je pravac Peruško dosljedno nastavio slijediti osnivanjem *Istarske naklade*, zadruge za izdavanje knjiga te osnivanjem novog lista pod naslovom *Istarski glas* koji je izlazio od studenog 1939. do prosinca 1940. godine.

Za Drugoga svjetskoga rata surađuje s Narodnooslobodilačkim pokretom, sudjelujući u osnivanju NOO-a Istrana u Zagrebu krajem 1942. godine kada je izabran za člana Izvršnog odbora. Posebno se na sastancima odbora zanimao za provedbu sustava školstva u Istri nakon njezina oslobođenja. Tematika povijesti i suvremenosti školstva, kao i jezika i dijalekata, okupirat će ga i dalje u karijeri, pa će na tu temu objaviti i više zapaženih stručnih članaka i djela, od kojih je najvažnije *Materinski jezik u obaveznoj školi (specijalna didaktika)*. Netom nakon svršetka rata odlazi prvo u Pulu, a zatim u Rijeku s partijskim zadatkom organizacije hrvatskog tiska. Zamjenik je glavnog urednika «Glasa Istre», član redakcije «Novog lista», gdje do izražaja dolazi njegova erudicija, pismenost, pedagogija, ali i stečeno iskustvo, presudno u pripremanju sadržaja i izboru suradnika u vrijeme napetosti još uvijek neutvrđene talijansko-jugoslavenske granice. Istovremeno radi u Rijeci kao profesor Učiteljske škole i Talijanske gimnazije te Talijanske učiteljske škole, a uz njegovo ime veže se i ravnateljstvo Prve riječke gimnazije. Udaljenost od zavičaja nije ga spriječila da razmišlja o problemima regionalne zatvorenosti Istre, uzrokovane velikim dijelom i lošim prometnicama. Do smrti je apelirao da se probije tunnel kroz Učku i tako učvrste višestoljetne jezične i kulturne sponne.

Već 1949. premješten je u Zagreb gdje je imenovan ravnateljem X. gimnazije, inspektorom Ministarstva prosvjete, a potom izabran za profesora metodike u Višoj pedagoškoj školi. Novu stranicu u prebogatoj

novinarskoj karijeri okrenuo je osnivanjem i preuzimanjem uredništva nad *Školskim novinama* u kojima objavljuje niz uvodnika, komentara, prikaza, a potom i uređivanjem omladinskog lista *Polet*. U Istru se vraća 1961. kada u Puli osniva Pedagošku akademiju kao prvu učiteljsku školu u Istri, preuzima dužnost ravnatelja ali istovremeno u njoj i sam predaje. Nije na Pedagošku akademiju gledao samo kao na školsku ustanovu. Želio je da ona i posredno ali i neposredno djeluje prosvjetiteljski, da potakne razvoj hrvatske kulture, da utječe na stvaranje civilizacijske osnovice u čitavoj Istri tako da to pomogne njenom bržem svekolikom razvitku.

Na njegov je prijedlog uveden novi predmet «Nastava o zavičaju», a zaslužan je i za uvođenje studija na talijanskom jeziku kako bi se osposobljavali učitelji i za talijanske škole na poluotoku. Nove planove prekinula je prerana smrt 27. srpnja 1967., spriječivši ga da vidi iznimne društvene dosege njegovih studenata koji su nastavili oplemenjivati Istru slijedeći radne i etičke putokaze koje im je ostavio. (MR)

Uroš Peruško, znanstvenik, rođen je 12.12.1930. u Splitu. Roditelji Tone Peruško (iz Premanture) i Vjera rođena Gržinić (iz Roča), izbjegli su iz Istre nakon okupacije od Italije iza I. svjetskog rata. Osnovnu školu pohađao je u Zagrebu. Prva četiri razreda gimnazije završio je u Križevcima a zadnja četiri razreda u Opatiji

i Rijeci gdje je maturirao 1949. godine. Diplomirao je 1957. godine na Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu, smjer slaba struja. Nakon rada u Tvornici «Vlado Bagat» u Zadru prelazi 1959. godine kao asistent na Zavod za elektroniku Elektrotehničnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Danas Fakultet elektrotehnike i računarstva - FER). Magistrirao je 1964. a doktorirao 1972. godine. Za redovitog profesora izabran je 1977.

godine. Na petomjesečnoj specijalizaciji na Institutu za automatiku i telemehaniku Akademije znanosti u Moskvi bio je 1969. godine. Školsku godinu 1975./76. proveo je na znanstvenom usavršavanju na University of Rochester, USA. Njegova znanstvenoistraživačka i stručna djelatnost najizraženija je na području digitalnih sklopova i sustava, posebno memorija. Objavio je knjige: *Magnetski digitalni sklopovi* (1975.), *Digitalna elektronika - logičko i električko projektiranje* (1991.) i *Digitalni sustavi* (2005. - u suautorstvu s V. Glavinićem). Objavio je više enciklopedijskih radova u Tehničkoj enciklopediji i Enciklopediji Jugoslavije JLZ i Inženjerskom priručniku. Bio je dekan Elektrotehničkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1976.-1978. godine. Oformio je i vodio projektnu i plansku grupu za izgradnju Sveučilišnog računskog centra (SRCE) u Zagrebu. Predstojnik Zavoda za Elektroniku bio je od 1986. do 1990. i od 1994. do 1996. godine. Bio je predsjednik odbora za proširenje Fakulteta od 1986. do 1991. godine za koje vrijeme je izgrađena nova zgrada i nabavljena oprema. Član je većeg broja domaćih i stranih strukovnih društava. Za svoj znanstveni i stručni rad nagrađen je: zlatnom plaketom «J. Lončar» (1986.), poveljom zaslužnom profesoru Sveučilišta u Zagrebu (1989.), nagradom «J. J. Strossmayer» za knjigu «Digitalna elektronika» (1992.), republičkom nagradom «N. Tesla» za znanstveni rad (1993.), spomen-medaljom za doprinos razvitku i napretku Sveučilišta u Zagrebu (1999.), nagradom Grada Zagreba (2006.). I nakon umirovljenja (1.10.1999.) još redovito predaje na doktorskom studiju. Osim na stručnom i znanstvenom području neprekidno je bio i izrazito šire društveno aktivan. Od 1978. do 1986. godine (u vladama Petra Flekovića i Ante Markovića) bio je predsjednik Republičkog komiteta za znanost, tehnologiju i informatiku i član Izvršnog vijeća sabora SRH (ministar znanosti). Bio je kao predstavnik Jugoslavije član Komiteta OECDa za znanstvenu i tehnološku politiku od 1980. do 1986. godine. Objavio je niz radova o problemima znanstvene i tehnološke politike Hrvatske te knjigu *Znanost u našem razvoju* (1982.). Jedan je od osnivača Hrvatske udruge diplomiranih studenata Fakulteta elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu (AMAC - FER) i

njen predsjednik od 2000. do 2006. godine. Član je Predsjedništva Saveza društava AMAC Sveučilišta u Zagrebu. Bio je u dva mandata (1970.-1977.) član Predsjedništva Čakavskog sabora. Dugogodišnji je član Predsjedništva Društva Istrana u Zagrebu. Odlikovan je ordenom Zasluge za narod sa srebrnim zracima (1973.) i Ordenom rada sa zlatnim vijencem (1983.).

Ante Rojnić, publicist i prevoditelj, rođen je 13. siječnja 1905. u Medulinu. Za Prvog svjetskog rata s majkom je i braćom evakuiran u Mađarsku, a onda u Donju Austriju u prihvatni logor Gmünd gdje mu umiru dva najmlađa brata. Nakon rata školovanje je nastavio u karlovačkoj gimnaziji te potom u Zagrebu gdje je 1927. maturirao. Još kao srednjoškolac pokazivao je literarni afinitet pišući za tršćanski list *Naš glas*. Za vrijeme studija na Filozofskom fakultetu, koji prije rata nije završio zbog materijalnih razloga, surađivao je u listu *Istra*, glasilu hrvatskih i slovenskih emigranata iz Italije. Svrstavao se u lijevu skupinu koja se u antifašističkom duhu okupila i profilirala u listu počevši od 1932. godine. Sloveći kao jedan od najaktivnijih i najistaknutijih istarskih studenata u Zagrebu, izabran je za prvog predsjednika Istarskog akademskog kluba. U razdoblju međuraća kao suradnik djeluje u listovima *Obzor* i *Jutarnji list* gdje objavljuje niz feljtona, eseja i studija o književnosti u Istri. Tijekom Drugoga svjetskoga rata bio je član uredništva ustaškog tjednika *Hrvatski narod* kao urednik za vanjsku politiku. Jedan je od potpisnika peticije upućene poglavniku Anti Paveliću za sjedinjenje Istre s Hrvatskom. U veljači 1945. pisao je dopise Ministarstvu oružanih snaga NDH i osobno Paveliću u kojima se zdušno zalagao za svoga brata Matka, uhićenog u prosincu 1944. godine. Prema izjavama aktivista NOP-a kao urednik ustaškog lista nije se posebno kompromitirao pa nakon rata do prosinca 1945. radi u *Vjesniku*. Završava studij jugoslavenske književnosti i talijanskog jezika te piše za *Narodni list*, a jedno vrijeme kao zagrebački dopisnik i za *Glas Istre*, dok u Nakladnom zavodu Hrvatske radi kao tehnički urednik. Traga je ostavio objavljujući članke o istarskoj književnosti i nacionalno-političkim temama u listovima *Vjesnik*, *Telegram*, *Novi list* te časopisima *Hrvatsko kolo*, *Republika*, *Mogućnosti* i

dr. U novinsko-izdavačkoj tvrtki *Zora* 50-ih je godina radio kao lektor i urednik. I na društvenom planu polučio je velike uspjehe - kao dugogodišnji tajnik Društva Primoraca i Istrana u Zagrebu, osnovanom 1947., organizirao je i usmjeravao program kulturno-prosvjetnih predavanja. Posebno se interesirao za djela Viktora Cara Emina i Franje Horvata Kiša, o čijem je radu nastojao pružiti cjeloviti prikaz. Šezdesetih godina prošloga stoljeća radio je u Jugoslavenskom leksikografskom zavodu na mjestu lektora i pomoćnika urednika, a kao jedan od redaktora sudjelovao je u izradi Enciklopedije za fizičku kulturu. Prof. Ante Rojnić preminuo je 21. ožujka 1969. u Zagrebu. (MR)

Matko Rojnić, knjižničar, povjesničar, novinar i publicist, rođen je 12. svibnja 1908. u Medulinu. Nakon talijanske okupacije, s ocem i braćom odlazi u Zagreb. Nakon očeve smrti 1920. biva primljen u istarski internat u Karlovcu, gdje završava prvih pet razreda klasične gimnazije, a preostale razrede s maturom dovršava u Zagrebu. Završetkom gimnazijskog obrazovanja 1927. godine upisuje studij povijesti jugoslavenskih književnosti; filozofije i psihologije kao drugog predmeta te latinskog, staroslavenskog i hrvatskog jezika kao trećeg predmeta na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Za vrijeme studija obnaša dužnost tajnika i predsjednika Istarskog akademskog kluba te člana Direktorija saveza emigranata iz Istre i Slovenskog primorja, a potom dolazi u Sveučilišnu knjižnicu kao bibliotekarski pripravnik pa zatim bibliotekar. Tamo ostaje raditi do umirovljenja 1976. godine.

Početak 30-ih godina prošloga stoljeća uz knjižničarstvo počinje se intenzivno baviti i novinarstvom. U zagrebačkom tjedniku *Istra* od 1931. do 1933. objavljuje veći broj tekstova u kojima se jasno očitavaju antifašistički stavovi s ciljem političke mobilizacije i organizacije istarske emigracije. Na antifašizam, kao pokret, gledao je kroz prizmu svjetskih događanja, pišući kako se talijanski fašizam ne bi mogao održati bez internacionalne potpore. Svojim idealima ostao je vjeran i za vihora Drugog svjetskog rata te 1942. ulazi u redove NOP-a gdje obnaša dužnost tajnika desetog, istarskog kotara. Vrijeme od kraja 1944. do oslobođenja proveo je u ustaškom zatvoru.

Matko Rojnić, Tone Peruško i Ante Rojnić sa suprugama (Iz zbirke Bojane Kirac)

Odmah nakon oslobođenja postaje ravnateljem Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te u novim političkim i društvenim prilikama počinje raditi na dugom procesu razvoja novoga, suvremenog hrvatskog knjižničarstva. Istovremeno djeluje i na širem znanstvenom planu: na prijedlog dr. Josipa Roglića, dr. Vladislava Brajkovića i prof. Matka Rojnića Narodna vlada Republike Hrvatske posebnom odlukom 25. svibnja 1945. potvrđuje osnivanje Jadranskog instituta kao samostalne znanstvene institucije sa sjedištem u Sušaku (današnjeg Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci) sa zadaćom istraživanja i objavljivanja znanstvenih edicija vezanih uz određivanje jugoslavensko-talijanske granice i općenito pripreme materijala za Parišku mirovnu konferenciju. Već prve godine djelovanja tiskano je kolektivno djelo suradnika Instituta pod naslovom *La Marche Julienne. Etude de géographie politique* (Julijska krajina, geografsko-politička studija), a kojem

Rojnić daje veliki prilog opširnim tekstom o povijesti Istre. Iskazao se i u radu pri jugoslavenskim državnim komisijama za restituciju kulturnih dobara odnesenih iz zemlje. U Akademiji postaje Dopisnim članom 1956., a izvanrednim članom 1972. godine.

Najviše dosege ostvario je ipak u knjižničarstvu. Osnivanjem Društva bibliotekara Hrvatske i pokretanjem *Vjesnika bibliotekara Hrvatske*, 1948., čijim je predsjednikom i urednikom bio Rojnić, stvorili su se organizacijski uvjeti za provođenje neophodnih reformi. Uže područje njegova rada odnosilo se na izradu nacionalne tekuće i retrospektivne bibliografije, koju je držao vrhuncem knjižničarske djelatnosti.

Rojnićevo knjižničarsko iskustvo i znanje bilo je zapaženo i na međunarodnom planu gdje je imao aktivnu ulogu u međunarodnim knjižničarskim organizacijama. Kao priznanje za njegov višedesetljetni znanstveni rad u hrvatskom knjižničarstvu povodom dvadesete obljetnice rada Društva bibliotekara Hrvatske primio

je «Kukuljevićevu povelju». Bio je i hrabar rodoljub što dokazuje njegov potpis na Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika iz 1967. godine kojom je upozoreno na neravnopravnost hrvatskog jezika i čime je zatražena ravnopravnost svih jezika naroda u Jugoslaviji.

Nikada nije zaboravljao svoju rodnu Istru o kojoj je objavio nekoliko članaka iz kulturne, političke i književne povijesti. Često je dolazio u rodni Medulin, u kojemu je poznao svaku kuću, svaki uklesani natpis. Blag i nenametljiv prenosio je rodbini i ostalim mještanima svoja saznanja i s njima razmjenjivao mišljenja.

Bard poratnog hrvatskog knjižničarstva, povjesničar, erudit međunarodnog ugleda, prof. Matko Rojnić, umro je u Puli 30. siječnja 1981. godine. (MR)

Božo Semelić, kroničar i turistički djelatnik rođen je u Premanturi 19. prosinca 1893. godine. Polazio je njemačku gimnaziju u Puli, a potom hrvatsku gimnaziju u Pazinu. Njegovi rukopisi, objavljeni nakon smrti, nastali su upravo u godinama pred Prvi svjetski rat te na neposredan način opisuju političke aspekte i sukobe njemačkih, talijanskih i hrvatskih ideja unutar školskih ustanova. I sam je bio svojevrijem involviran u širenju i jačanju jugoslavenske ideologije, između ostalog i kao tajnik Hrvatsko-slovenskog ferijalnog akademskog društva 'Istra' u Pazinu. Više je puta u Banjolama i Premanturi održao predavanja o povijesti i kulturi južnih Slavena i važnosti hrvatskih društava u Istri. *Naša sloga* od 4. rujna 1913. tako je o njegovu predavanju u premanturskoj Čitaonici pisala «Svi smo osjetili nadčovječnu snagu naše divne narodne pjesme, koja je kroz 500 godina odgajala naše majke i našu braću za krvavu borbu za narodno oslobođenje od Turčina. I nas je ona oduševila u našoj borbi s narodnim neprijateljima na ovoj mrtvoj straži hrvatskog naroda». Zbog antiaustrijskog djelovanja zajedno s još nekolicinom Premanturaca početkom rata završava u zatvoru u Ljubljani. O njihovim narodnim stremljenjima Mate Balota piše: «Sigurno nema ni jednoga sela u Jugoslaviji gdje je prije 24 godine (1913.-1914.) bila toliko čvrsta vjera u Jugoslaviju, jugoslavensku ideologiju, kako je to bilo u Premanturi». Iz zatvora je prebačen najprije na sočanski front, a

potom u Galiciju gdje zbog svojih jugoslavenskih ideja ponovo biva zatvoren. Svršetkom rata i talijanskom aneksijom Istre odlazi u Zagreb gdje od 1921. radi u turističkom poduzeću «Putnik». Svoje je ideale prenio i na sina Branka, prvoborca NOB-a, koji pogiba 1943. u Beloj Krajini. U rodni kraj Božo Semelić se vraća 1948. te postaje rukovodilac poduzeća «Putnik» u Puli, prve turističke poslovnice u Istri i time stvara temelje modernog regionalnog turističkog sektora. Već teško bolesnoga 1974. shrvala ga je suprugina smrt te sljedeće godine, 3. prosinca, umire. (MR)

Dragutin Skoko, geofizičar, akademik, rođen je u premanturskoj emigrantskoj obitelji u Karlovcu 24. kolovoza 1930. godine. Maturirao na realnoj gimnaziji u Karlovcu 1949. Studij fizike-geofizike na Matematičko-fizičkom odjelu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu završio 1954. Doktorsku disertaciju Prilog određivanju magnitude potresa obranio je 1969. Bio je više puta na specijalizaciji i usavršavanju u inozemnim institutima (Varšava, Prag, Tokio, Oxford). Profesor Geofizičkog zavoda PMF-a u Zagrebu, član HAZU (od 1990.), predstavnik Hrvatske u Međunarodnom udruženju za seizmologiju i fiziku unutrašnjosti Zemlje (1992.). Bavi se seizmologijom i geomagnetizmom i njihovom primjenom u seizmotektonskom rajoniziranju regija. Član je i Europske seizmičke komisije i seizmološkog društva «Andrija Mohorovičić». (AB)

Kamenjak - Orhideja.
Orhis bertolonii
Moretti, Bertolonijeva
kokica (snimila Sanja
Žalac)